

наслідки. Про це 22 серпня 2012 р. на прес-конференції у Луцьку заявив депутат Волинської облради І. Гузь, за словами якого, на Хотиславському кар'єрі відновили видобуток піску та крейди [3].

Проблему можна вирішити в трьохсторонньому форматі: за участі Польщі, України, Білорусі. Один з варіантів – приєднання українських і білоруських територій цієї зони до гідробіологічного атмосферного заповідника, яким ЮНЕСКО визнала частину Західного Полісся на території Польщі. Тоді будь-які роботи на цих землях було б припинено. Інший варіант – залучення до розгляду цього питання Вишеградської «четвірки», яка стоїть на захисті екологічної безпеки на Європейському ПЕРЕХРЕСТІ.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Ивженко Т. Волини грозит экологическая катастрофа. Шацкие озера будут уничтожены? / Татьяна Ивженко // UAINFO. – 18.04.2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uainfo.org/news/14000-volyni-grozit-ekologicheskaya-katastrofa-shackie-ozera-budut-unichtozheny.html>. 2. Ваташук М. Чим розробка кар'єру в Білорусі загрожує Волині? / Мирослав Ваташук // ІА ЗІК. – 16.07.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zik.ua/ua/analytics/2012/07/16/358885. 3. До порятунку Світязя хочуть підключити Європарламент. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zik.ua/ua/news/2012/08/22/365128>.

УДК 339.732.4 (497.1+477)

Сльозко О.О.

ВПЛИВ РІШЕНЬ МВФ ПРО КРЕДИТУВАННЯ НА ДЕМОКРАТИЗАЦІЮ СУСПІЛЬСТВА: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

Рішення МВФ мають важливе значення не лише для стабілізації світової та національних економіки, а й для модернізації політичних систем. У статті розглянуто вплив рішень МВФ на соціально-економічний розвиток країн на прикладі Югославії. Проаналізовано вплив рішень МВФ на демократизацію суспільства в Україні.

Ключові слова: МВФ, кредитування, демократизація, stand-by.

Решения МВФ имеют важное значение не только для стабилизации мировой и национальных экономики, но и для модернизации политических систем. В статье рассмотрено воздействие решений МВФ на социально-экономическое развитие стран на примере Югославии. Проанализировано влияние решений МВФ на демократизацию общества в Украине.

Ключевые слова: МВФ, кредитование, демократизация, stand-by.

The IMF's decisions have a crucial role for stabilizing the world economy. The paper investigates the impact of the IMF's decisions on a nation's social-economic development, particularly in Yugoslavia. It is analyzed how those decisions may influence the Ukrainian society's democratization.

Key words: IMF, credit, democratization, stand-by.

Світова фінансова криза висвітила фундаментальну слабкість міжнародної фінансової системи, а також діяльності провідних міжнародних фінансових інститутів, передусім МВФ та Групи Світового банку. Інституційна

неспроможність глобальної фінансової архітектури виявляється у відсутності стратегічного підходу у сфері регулювання міжнародних фінансів, що зумовлює посилення глобальної фінансової нестабільності.

Проблемами впливу рішень МВФ на соціально-економічний розвиток країн займаються багато науковців, як вітчизняних, так і закордонних. Вони, крім того, перебувають у центрі уваги політиків. Серед дослідників відзначимо, зокрема, А. Тарасова, М. Чосудовського, У. Белло, Дж. Олівера та ін.

Метою даної статті є компаративний аналіз впливу рішень МВФ про кредитування Югославії та України на демократизацію суспільства.

Надаючи допомогу в кризових ситуаціях, МВФ останнім часом сам зіткнувся з труднощами. Це і проблема відповідності ресурсів Фонду його статутним завданням, і проблема адекватності механізму прийняття рішень, і проблема інструментального забезпечення завдань, і проблема обмеження відповідальності через обмеженість його повноважень. Крім того, кризовий стан світової економіки посилив проблему міжнародної ліквідності – сферу регулюючої діяльності МВФ. Внаслідок системних банківських криз низка країн-членів МВФ опинилася перед загрозою дефолту, що актуалізувало проблему фінансових можливостей організації для виконання її статутних завдань як кредитора останньої інстанції. Крім Ісландії, із загрозою дефолту зіштовхнулася низка інших країн. Так, Аргентина відмовилася від дострокового погашення боргу у 6,7 млрд. доларів перед Паризьким клубом кредиторів. З проблемами обслуговування боргів зіткнулися Угорщина, Еквадор, Філіппіни, Малайзія, Таїланд, Колумбія, Туреччина. Потрапила до цього кола й Україна [1].

У листопаді 2008 р. МВФ надав кредити в розмірі 16,5 млрд. доларів Україні, 25,1 млрд. – Угорщині, 7,6 млрд. – Пакистану, 19 млрд. – Туреччині. Допомогу від МВФ також одержали Латвія, Вірменія, Ісландія, Білорусь і Сербія. У березні 2009 р. умови надання кредиту на 20 млрд. євро були погоджені з Румунією. Мексика попросила МВФ виділити їй стабілізаційну кредитну лінію на 47 млрд. доларів. У 2014 р. знов постало питання кредитування України за особливими обставинами, пов'язаними із загрозою війни з Росією.

Внаслідок цього країнами G20 на Лондонській зустрічі ще у квітні 2009 р. було погоджено збільшення ресурсної бази МВФ для подолання проблем ліквідності (з 250 до 750 млрд. доларів). Для цього запроваджено кілька механізмів фінансування, з яких кожна країна-донор може вибрати для себе прийнятний варіант: можливе придбання облігацій МВФ, що матимуть найвищий кредитний рейтинг для розміщення у них резервів або здійснення додаткової емісії СПЗ. Передбачався продаж наявних у Фонду резервів золота.

На особливу увагу заслуговує активність країн групи БРІКС у вирішенні проблеми ресурсів МВФ, що свідчить про зміцнення їхніх позицій у розбудові нового світового порядку, про прагнення посилити вплив на прийняття рішень у МВФ. За оцінками експертів Goldman Sachs, сумарний обсяг ВВП країн БРІКС до 2027 р. перевершить ВВП сімки провідних індустріальних держав,

який становить 30,2 трлн доларів. Квота Китаю в МВФ становить 3%, що приблизно відповідає розмірам квоти групи країн на чолі зі Швейцарією [2].

Структура управління МВФ відображає економічні реалії, тому коригування квот і посилення впливу нових країн мали б покращити його реакцію на актуальні економічні проблеми. У вересні 2008 р. було створено комітет з реформи управління МВФ у складі експертів як з розвиваючих країн, так і з країн, що розвиваються. Комітетом запропоновано комплекс заходів для підвищення легітимності й результативності Фонду, у тому числі, створення Ради Міністрів високого рівня для сприяння політичній взаємодії в ухваленні стратегічних і критично важливих рішень, прискорення реформи квот і кількості голосів, розширення завдань нагляду, уточнення відповідальності й підзвітності різних структур Фонду, що беруть участь у прийнятті рішень, введення нового, прозорого й незалежного від національної належності процесу відбору Розпорядника.

Потребує модернізації система фінансових інструментів МВФ. Для забезпечення більшої гнучкості та раціональності було впроваджено новий тип кредиту – Flexible Credit Line. Країни, які відповідають базовим критеріям Фонду, зможуть використовувати його практично у невідкладному режимі, без додаткових умов, до того ж, у великих обсягах на тривалий період часу. Для країн, що не відповідають критеріям використання Flexible Credit Line, передбачається розширена програма Stand-By. Вводиться також нова квота для використання кредитів МВФ розміром 200-600%, що вдвічі вище від попереднього рівня. У першій половині 2009 р. можливістю такого фінансування скористалися Польща та Колумбія, яким було надано фінансування у розмірі 20 млрд. доларів.

Суперечності між необхідністю глобального регулювання та інститутом національного суверенітету, що створює проблеми для наднаціонального регулювання міжнародних фінансів, давно є предметом фахового обговорення. Усвідомлення його значущості знайшло відображення в рекомендаціях з модернізації системи управління МВФ, яка ґрунтується на принципах корпоративного управління. У рекомендаціях Комітету з реформи управління МВФ зазначається, що Фонд наразі не може ефективно виконувати регулюючі функції через відсутність прямого мандату для нагляду за рухом капіталу, макроекономічною ситуацією, рухом валюти. Експерти комітету наголошують на необхідності перерозподілу повноважень та функцій основних структурних підрозділів: Ради керуючих, Виконавчої ради, Ради міністрів та керуючих. Рада керуючих повинна мати таку кількість членів, щоб бути одночасно ефективною для прийняття стратегічних рішень та достатньо репрезентативною. Всі інші завдання управління пропонують делегувати до Виконавчого Правління і Управління з великим колом обов'язків. Реалізація цілей установи, яка повинна забезпечити глобальну фінансову стабільність, потребує комплексного підходу. Необхідними заходами у цьому контексті є внесення змін щодо перерозподілу квот і голосів членів, доповнення до фінансових ресурсів Фонду, зростання його ролі у макроекономічній координації та у вирішенні проблем макроекономічної та зовнішньоекономічної рівноваги [3; 4].

Загострення політичної ситуації ускладнило економічну ситуацію в Україні, актуалізуючи питання про залучення зовнішніх позикових ресурсів. Невдовзі після передачі влади в Києві керівництво США, Євросоюзу й самого МВФ заявили про можливість швидкого відновлення співпраці країни з Фондом. Відомо, що кредитні кошти може бути виділено після виконання певних умов, однією з ключових для України є вимога запровадження плаваючого курсу гривні. Ще в лютому 2013 р. колишнє керівництво Нацбанку своїми постановами вже виконало її. Тепер офіційний курс гривні оновлюється щодня залежно від середньозважених ринкових значень попереднього банківського дня, а НБУ дозволено мінімізувати інвалютні інтервенції і економити золотовалютні резерви.

З іншими вимогами МВФ ситуація складніша. Важливими умовами, які потрібно виконати для отримання коштів, є різке скорочення різних видів соціальної підтримки населення, заморожування мінімальної зарплати і пенсій. Керівники місії МВФ намагаються довести, що Україні вкрай необхідно заморозити заробітні плати та пенсії, піднявши ціни на енергоносії та ЖКХ через те, що вони нижчі ніж у сусідніх держав. Профспілкові лідери підкреслюють, що кредити зараз Україні необхідні, але умовами їх надання не може бути зниження соціальних стандартів та погіршення життя населення. Є чимало інших шляхів наповнення бюджету, зокрема – шлях реальної боротьби з корупцією та виведення економіки з «тіні».

Політика та рекомендації МВФ щодо країн, що розвиваються неодноразово піддавалися критиці, суть якої полягає в тому, що виконання рекомендацій і умов у кінцевому підсумку спрямовано не на підвищення самостійності, стабільності та розвиток національної економіки, а на її прив'язку до міжнародних фінансових потоків.

При прийнятті рішень про дії Фонду голоси розподіляються пропорційно внескам. Для схвалення кожного з рішень необхідно 85% голосів. США володіють близько 17 % голосів. Це є недостатнім для самостійного прийняття рішення, але дозволяє блокувати будь-яке з них. Сенат США може прийняти законопроект, який забороняє Міжнародному валютному фонду виконувати певні дії, наприклад, виділяти кредити тим чи іншим країнам [5]. Як вказує китайський економіст професор Ши Цзяньсюнь, перерозподіл квот аж ніяк не змінює базові рамки організації та співвідношення сил у ній, частка США залишається такою самою, як була, вони володіють правом вето: «Сполучені Штати, як і раніше, керують порядком МВФ» [6].

Основними функціями МВФ є:

- сприяння міжнародній співпраці у сфері грошової політиці;
- розширення світової торгівлі;
- кредитування;
- стабілізація валютних обмінних курсів;
- консультування країн-дебіторів (боржників);
- розробка стандартів міжнародної фінансової статистики;
- збір і публікація міжнародної фінансової звітності.

Фонд прагне до бюджетної консолідації, яка передбачає максимальне зниження витрат держбюджету, насамперед, за рахунок зменшення соціальних витрат. В умовах дестабілізованої економіки це може призвести до швидкого падіння реальних доходів громадян з наступним зниженням рівня внутрішнього споживання, а разом з ним і бюджетних доходів. Отже, заходи, спрямовані на оздоровлення бюджетної системи, приховують у собі ризики для неї.

Ризики містить у собі й умова МВФ щодо сорокавідсоткового підвищення побутових цін на газ, спрямованого на підвищення комунальних тарифів до «ринкового рівня». Постійний представник Фонду в Україні Ж.Ваше не приховує: «Ми вважаємо, що поточні вкрай низькі тарифи на газ- і теплопостачання для населення не можуть більше підтримуватися». Виникає питання: «Навіщо МВФ такі жорсткі заходи для України?». Українці витрачають на комунальні послуги в середньому 14-15% доходів, у 18% платників на це йде більше половини заробітку. За даними наукових експертиз, 15% доходу на «комуналку» – це більше, ніж у багатьох європейських державах і в Росії. Додаткове підвищення витрат погіршить і без того непрості умови життя населення.

Вимоги МВФ до кредитування України залишається такі самі, як і раніше, хоча керівництво МВФ допускає, що їх може бути пом'якшено. Базовий набір економічних вимог Фонду приблизно однаковий для більшості країн, формально спрямований на економічні реформи. При детальному розгляді стає зрозуміло, що реформи орієнтовані на підвищення зовнішньоторгової платоспроможності країни. Ще один зі стовпів політики Фонду – максимальна лібералізація ринків, їхнє відкриття для провідних гравців світової економіки. Це послаблює країни економічно, ускладнюючи імпортозаміщення і підтримку внутрішніх виробників.

Одним з класичних негативних прикладів такого курсу МВФ щодо конкретної країни є Югославія 1980-х рр. За словами відомого канадського економіста М. Чосудовського, залучені позики МВФ та афілійовані програми призвели до послідовної деіндустріалізації Югославії, а згодом до її руйнування як держави. «Уже на початку 80-х рр. угоди Белграда з Фондом збільшили зовнішній борг і забезпечили мандат для девальвації югославського динара, що сильно вдарило по рівню життя югославів. Потім МВФ періодично прописував подальші дози гіркої «економічної терапії», соціальна політика демонтувалася, а економіка повільно падала. До 1990 р. промислове виробництво сягнуло до 10-ти % падіння з усіма передбачуваними соціальними наслідками», – розповідає експерт [7].

Фінансовані МВФ програми фактично послідовно знищували індустріальний сектор, поступово демонтували югославську державу «загального благоденства». Більша частина кредитів, виданих МВФ Югославії у 80-х рр., пішла на обслуговування боргу і на вирішення проблем, викликаних виконанням рецептів МВФ. Фонд змусив Югославію припинити економічне вирівнювання регіонів, що призвело до зростання сепаратизму і громадянської війни, яка забрала життя 600 тис. чоловік [7]. І хоча потім в окремих промислово розвинених колишніх югославських республіках економіка

стабілізувалася (Словенія, Хорватія), інші країни лихоманить досі, підтвердження чому є Боснія і Герцеговина.

Інший приклад – фінансова криза у Південно-Східній Азії 1997-1998 рр., яку фактично було викликано рецептами МВФ, що не враховували низку найважливіших економічних трендів. У Мексиці діяльність Фонду в 90-і роки призвела до швидкого зростання державного боргу і безробіття, знищення підтримки фермерських господарств. На обслуговування зовнішніх боргів витрачалось до 55-57 % ВВП. Країну на нерівноправній основі змусили вступити до зони вільної торгівлі із США і Канадою (NAFTA), надавши колосальні пільги американським постачальникам, які у Штатах і раніше користувалися держпідтримкою. Доходи простих мексиканців моментально зникли [8; 9].

Не дивно, що не тільки політика Фонду, а й саме його існування піддається у світі активній критиці. В Україні ж багато хто сприймає його мало не як манну небесну, яка врятує від економічних бід.

Не будемо забувати і про Китай, з яким у грудні 2013 р. була узгоджена інвестиційно-кредитна програма на загальну суму понад \$ 30 млрд. і який теж схильний надавати позикові ресурси під невисокі відсотки.

Отже, співпраця з Фондом має бути взаємовигідною, максимально враховувати не лише економічні реалії розвитку, а й наслідки для простих громадян. Якщо залучати позики, то на збалансованих умовах, а не просто в інтересах тих чи інших зарубіжних центрів впливу, уникаючи згубного впливу на суспільство, рівень його демократичного розвитку і рівень життя загалом.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Тарасов А.Н. Аргентина – еще одна жертва МВФ / А.Н. Тарасов [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://scepsis.net/library/id_738.html.
2. Швейцарский взнос в пользу МВФ [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://swiss-ce.ruh.ru/news/detail.php?ID=92214> swissinfo.ch.
3. Директор-распорядитель МВФ приветствовал решения Группы 20-ти, направленные на содействие глобальному экономическому росту и укрепление потенциала Фонда. Пресс-релиз № 09/111 от 2 апреля 2009 г. – Международный Валютный Фонд [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2009/NEW040209A.htm>.
4. Olivier J. A Theory of International Crisis Lending and IMF Conditionality [Electronic resource] / Jeanne Olivier, Zettelmeyer Jeromin, Ostry Jonathan David // IMF Working Paper. WP/08/236. – Access mode: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2008/wp08236.pdf>.
5. Сенат США проголосовал против помощи «проблемным» странам: Экономика [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.top.rbc.ru-Reuters.18.05.2010>.
6. Ши Цзяньсюнь Каково значение третьего места Китая в МВФ? [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://russian.people.com.cn/31518/717712.html>.
7. Чосудовский М. Как МВФ разрушил Югославию? / Мишель Чосудовский [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://saint-juste.narod.ru/chosudovsky.htm>.
8. Белло У. Как устроить продовольственный кризис [Електронний ресурс] / Уолден Белло. – Режим доступу: http://scepsis.net/library/id_2162.html. www.thenation.com-15.05.2008.
9. Альфатер Э. Продовольственный кризис / Эльмар Альфатер [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cdpgs-ua.livejournal.com/9453.html>.